

Om föräldrars förvaltning av omyndiga barns tillgångar

Allmänt om förmyndare för barn

Föräldrar är normalt vårdnadshavare för sina barn. Som vårdnadshavare ansvarar de för sitt barns personliga förhållanden och ska se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och god fostran blir tillgodosett. Vårdnadshavarna är vanligtvis även förmyndare. Som förmyndare ska de ha hand om barnets egendom/tillgångar och företräda barnet i ekonomiska angelägenheter. Om båda föräldrarna är vårdnadshavare/förmyndare ska nämnda insatser utövas gemensamt*).

* Om barnets båda föräldrar är döda eller av annan orsak inte längre kan vara förmyndare ska tingsrätten utse en särskilt förordnad förmyndare. Om den som är förmyndare inte själv kan klara av förmynderskapet kan tingsrätten vid behov förordna en medförmyndare. Det är socialtjänsten som anmäler till tingsrätten om det finns dessa behov.

Överförmyndarens roll

Fri föräldraförvaltning

Sedan 1995 tillämpas en princip om så kallad fri föräldraförvaltning, det vill säga det huvudsakliga ansvaret för förvaltningen av barns tillgångar ligger på förmyndarna och normalt behövs då ingen redovisning till överförmyndaren. Undantag gäller om barnet äger fastighet, bostadsrätt eller tomträtt. Med begreppet "fri" menas inte att föräldrarna kan hantera barnets tillgångar som de anser lämpligt. Även om inte föräldrarnas förvaltning är kontrollerad av överförmyndaren måste de följa föräldrabalkens regler. **Enligt föräldrabalken gäller följande för alla föräldrar/förmyndare:**

- Att omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst är till nytta för barnet.
- Att använda barnets medel för dennes uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. De medel som inte används för sådana ändamål ska placeras så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skäligen avkastning. Observera att när det gäller sådana kostnader som omfattas av föräldrarnas underhållsskyldighet ska inte barnets pengar användas.
- Att förvara barnets egendom/tillgångar särskilt och inte blanda samman dessa med egen eller annans, till exempel syskons egendom.
- Att om barnet fyllt 16 år, tillfråga barnet i viktiga frågor och inhämta barnets synpunkter.
- Att ansöka om överförmyndarens tillstånd om fast egendom, bostadsrätt eller tomträtt ska förvärvas (genom köp, byte eller gåva) säljas, bytas bort, hyras eller hyras ut. Tillstånd krävs dock inte om barnet ska hyra en bostadslägenhet.
- Att ansöka om överförmyndarens tillstånd om barnet ska bedriva rörelse (företag) eller om barnet ska låna pengar eller på annat sätt skuldsätta sig.

- Att på anmodan av överförmyndaren lämna de upplysningar om förvaltningen av barnets egendom som nämnden begär.
- Att anmäla till överförmyndaren om barnets tillgångar uppgår till åtta (8) prisbasbelopp eller mer, samt om barnet fått egendom under villkor att den ska stå under särskild överförmyndarkontroll (se nedan).
- Att inte ge bort barnets egendom. Här råder ett **absolut gåvoförbud**. Är det däremot fråga om understöd till anhöriga kan föräldrar under vissa särskilda omständigheter ges rätten att använda barnets inkomster (till exempel avkastning) till sådant.

Om förmyndarna inte tar tillvara barnets intressen vid förvaltning av barnets tillgångar kan de bli skadeståndsskyldiga. I vissa fall får förmyndarna inte företräda sitt barn. Om förmyndaren/förmyndarna ska ge sitt barn en gåva, till exempel en fastighet, eller om förmyndaren/förmyndarna och barnet är delägare i samma dödsbo måste en god man förordnas för att tillfälligt företräda barnet. Detta kan även gälla om det i övrigt finns andra typer av motstående intressen mellan barnet och någon av förmyndarna.

Kontrollerad föräldraförvaltning

Den fria förvaltningen övergår till så kallad kontrollerad föräldraförvaltning då barnets sammanlagda tillgångar överstiger åtta (8) prisbasbelopp (eller om barnet fått egendom under villkor om ”särskild överförmyndarkontroll” se nedan). Vid kontrollerad förvaltning ska överförmyndaren enligt föräldrabalkens bestämmelser utöva tillsyn och kontroll. Kontrollen finns till för att skydda barnets egendom och försäkra dess bestånd till dess att barnet fyllt 18 år. **Samtliga de skyldigheter som räknas upp ovan gäller även under kontrollerad förvaltning.**

Föräldrarna/förmyndarna har därutöver följande skyldigheter.

- Att till överförmyndaren, inom en (1) månad, inge förteckning över barnets samtliga tillgångar (undertecknas på heder och samvete).
- Att årligen före den 1 mars till överförmyndaren inge en årsräkning över hur tillgångarna förvaltats och placerats (undertecknas på heder och samvete).
- Att när barnets fyller 18 år upprätta en så kallad sluträkning till överförmyndaren.
- Att inhämta överförmyndarens samtycke vid inköp av aktier eller andra mer riskfyllda värdepapper.
- Att placera pengar som inte används för köp av aktier, värdepapper eller fast egendom på räntebärande konto i barnets namn.

Ospärrade bankkonton

Huvudregeln är att alla barns bankkonton ska vara ospärrade. Detta gäller även vid kontrollerad förvaltning, vilket innebär att föräldrarna/förmyndarna kan ta ut barnets bankmedel utan överförmyndarens tillstånd. Det är dock fortfarande barnets bästa och dess behov som är avgörande för hur tillgångarna ska användas och placeras.

Överförmyndarspär – skärpande föreskrifter

Om överförmyndaren misstänker att föräldrarna missköter den ekonomiska förvaltningen kan överförmyndaren besluta om så kallad skärpande föreskrifter, till exempel spärra barnets bankkonton. Överförmyndaren kan vidare besluta att förmyndarna ska redovisa barnets tillgångar i årsräkning, även om förutsättningarna för kontrollerad förvaltning inte är uppfyllda. Socialtjänsten ska på eget initiativ lämna upplysningar till överförmyndaren om sådana förhållanden som kan medföra risk för barnets tillgångar.

När ett barn får pengar genom arv, testamente eller försäkring och beloppet överstiger ett prisbasbelopp (44 800 kr år 2017), ska den som utbetalar beloppet sätta in pengarna på ett överförmyndarspärkat konto i bank. Utbetalaren ska dessutom meddela överförmyndaren om insättningen. Eftersom barnets pengar är spärrade måste föräldrarna/förmyndarna inhämta överförmyndarens tillstånd till uttag eller omplacering.

Särskild överförmyndarkontroll

Utöver ovan redovisade regler vid kontrollerad förvaltning finns så kallad särskild överförmyndarkontroll. Denna kontroll tillämpas om barn får tillgångar genom arv, testamente, gåva eller förmånstagarförordnande i försäkring och om det i testamente, gåvobrev eller förmånstagarförordnandet uppställts villkor om att tillgångarna ska stå under särskild överförmyndarkontroll. Detta innebär att pengar som satts in hos bank blir överförmyndarspärkade samt att föräldrar/förmyndare omfattas av reglerna för kontrollerad förvaltning (se ovan). Vid gåvor ska givaren skriftligen anmäla den villkorade gåvan till överförmyndaren.

Särskild förvaltning

Ibland har en givare eller testator bestämt att en gåva eller testamentslott ska förvaltas av någon annan än föräldrarna/förmyndarna och därmed vara undantagen överförmyndarens tillsyn. Sådan så kallad särskild förvaltning, som kan utses att gälla även efter barnets myndighetsdag, förutsätter dock att följande villkor är uppfyllda.

- Det ska framgå av gåvobrev/testamente att det är fråga om särskild förvaltning.
- Den särskilde förvaltaren ska vara namngiven. Den särskilde förvaltaren behöver inte vara en fysisk person utan kan vara till exempel en bank.
- Förvaltningen ska ske utan medbestämmande från barnets föräldrar/förmyndare.

God man för omyndigt barn

I vissa fall kan föräldrar/förmyndare inte företräda sitt barn. Det kan till exempel bero på att det omyndiga barnet har del i samma dödsbo som sin förmyndare eller dennes make/sambo eller vid rättshandling mellan barnet och förmyndaren eller då det finns motstridiga intressen mellan barn och förmyndare. Föräldrarna/förmyndarna får då ansöka om att en tillfällig god man utses. Ansökan skickas till överförmyndaren som utser en lämplig god man för barnet.